

Af Michael Kuttner

BERLIN: En vinterdag for 75 år siden satte en tysk jurist foden på dansk jord og flyttede ind i en lejlighed på Chr. Winthers Vej på Frederiksberg. Juristen hed Fritz Bauer og var på flugt, dels som jøde, dels som socialdemokrat, fra Hitler-regimet i Nazi-Tyskland.

Bauer var, hvad man i dag ville kalde en integrationsvillig indvandrer, han havde lært dansk og svensk inden afrejsen fra Stuttgart, han var veluddannet og havde familie i København, der kunne hjælpe ham på vej. Alligevel havde det taget sin tid at få indrejsetilladelse, danske myndigheder søgte at holde især jøder og kommunister på afstand - asylloven blev skærpet tre gange på fem år - og der var intet folketilgængeligt pres for at åbne dørene.

Det var imidlertid ganske fornuftigt at lade Bauer komme ind i landet. Det reddede hans liv, han var i de mere end ti år, han opholdt sig i Danmark, en mønsterborger, og han blev efter krigen det måske vigtigste omdrejningspunkt i vesttyskernes bearbejdning af Holocaust - mordet på seks millioner jøder - og andre forbrudelser mod menneskeheden.

NU TAGER EN NY, tysk film historien om Bauer op, og det går ikke stille af

krigsforbrøderprocessen i Nürnberg, kaldte ham »en stærk ambassadør, der »i modsætning til mange skvadterhoveder vidste, hvordan man kunne hjælpe Tyskland«.

BAUER VAR IMIDLERTID omstridt både i live og efter sin mystiske død i et badekar i Frankfurt 1968. Han havde rigeligt med fjender og blev udsat for trusselsbreve og ubehagelige telefonopkald fra gamle nazister, der mente, at det var helt i orden med skrivebordsmordere fra Hitler-tiden som dommere og på andre fremtrædende poster i efterkrigstiden. De senere år gik han altid med pistol, og han følte sig åbenbart i stigende grad ensom, skønt især ungdommen og figurer fra det gryende studenterrør respekterede ham højt. Fjenderne var tæt inde på livet, for da han 1949 blev hentet tilbage til Tyskland som øverste statsadvokat i delstaten Hessen, var hans næstkommanderende en tidligere nazist. »Justitsvæsenet lever jeg som i eksil,« skal han have sagt. Et andet citat, der tillægges ham, er følgende: »Når jeg forlader mit kontor, befinder jeg mig i fjendtligt udland.« Opholdet i Danmark, fra 1935 til 1943 og fra 1945 til 1949, kan både have styrket og slidt på ham. »Vanskelighederne og usikkerheden med

2009. Han måtte altid regne med at blive anholdt eller sågar udleveret, fastslås det. »Dels havde Danmark en restriktiv asylpolitik, dels tog det tidligt hensyn til de politiske og økonomiske interesser i Tyskland, som var Danmarks vigtigste eksportland efter Storbritanniens«, fortælles det i bogen.

Men Bauer var også bjergtaget af sin nye bopæl. Da han endelig havde fået lov at arbejde som korrespondent for tyske aviser, skrev han i juli 1936 en artikel med overskriften »Den lykkelige ø Danmarks, hvor landet sammen med det øvrige Skandinavien fremhæves som en klippe i et frådende Europa. Bauer omgikkes fremtrædende socialdemokratiske partifæller som de senere statsministre Hans Hedtoft, Viggo Kampmann og Jens Otto Krag samt den senere udenrigsminister Per Hækkerup. Han havde et særligt venkskab med den senere finansminister Henry Grunbaum, ikke-religiøs jøde på partiets venstrefløj som Bauer.

LIVET VAR IMIDLERTID en kamp, også i Danmark. Kort før sin død fortalte Bauer i en radioudsendelse om sine bestræbelser for at få sine forældre, der var i livsfare i Stuttgart, til København. »Det blev altid afvist,« sagde han om de danske myndigheder. Ef-

ter måneder som interneret i Hørsørdlejren. Herfra blev han løsladt i december 1940, han mente selv, at han kunne takke et diskret indgreb fra bl.a. nationalbankdirektør Carl Bramsnæs for frigivelsen. Hovedparten af tiden frem til oktober 1943, hvor han sammen med andre jøder måtte flygte til Sverige, levede han igen under jorden. I Sverige udgav han en socialdemokratisk avis med bl.a. Tysklands senere forbundskansler, Willy Brandt. Efter krigen vendte han tilbage til København og Prisdirektoratet, indtil han - formentlig af Brandt og andre - blev bedt om at lede statsadvokaturen i Hessen i 1949.

DET BLEV HANS STØRSTE opgave, og måske kostede den ham livet. Myndighederne mente ved hans død, at han havde begået selvmord. I Zioks film kaldes en statsadvokat fra den gang teorien »idiotisk«. Han havde netop fået medhold i en vigtig sag og var ikke deprimeret anlagt. Han var lidt af et rodehoved, men da man fandt ham, var alt ryddet op, og der var ingen papirer, som det ellers flød med i lejligheden. Der blev konstateret et højt alkoholindhold i blodet, selv om han aldrig drak mere end et enkelt glas vin. Også hans nevø, som den dag i dag bor i København, stil-

DRAMAET

om den tyske dansker

Fritz Bauer var en af Tysklands fremmeste jurister og stod for de første, store retssager mod krigsforbrødere efter 1945. Han boede i Danmark i sammenlagt tolv år, var dansk statsborger og tæt på tre senere statsministre. En ny film fortæller om et utroligt, og til dels tragisk, liv.

I Frankfurter Allgemeine Zeitung beskyldes instruktøren, Ilona Ziok, for at sjeske med detaljer i mandens liv, mens yngre jurister og andre sluger dramaet, fordi det fortæller om en bevægende skæbne i det 20. århundrede, som næsten har været glemt og nu belyses fra kontroversielle vinkler.

Fritz Bauer var en ildsjæl, han kunne »nemt bruse op«, fortæller Ziok, da man møder hende en formiddag i Berlin, men han havde også »hjerteretsdannelsen«, og han stod for nogle af de første, store retssager mod krigsforbrødere i Vesttyskland efter 1945. Det var også ham, der gav den israelske efterretningstjeneste Mossad det afgørende tip, der førte til pågribelsen af Adolf Eichmann, som udtænkte køreplanen for massemordet. Bauer kunne fortælle Mossad, hvor Eichmann boede i Argentina, så israellerne kunne hente ham ved busstoppestedet, da han kom hjem fra arbejdet som vagtmand på en lokal Mercedes-fabrik, i maj 1960.

Alle, der ved noget om Bauer, siger, at han var en ener. Han var »en af Tysklands mest brilante jurister«, og hans betydning for etableringen af en rodfæstet retsstat i forbundsrepublikken »kan sikkert ikke overvurderes«, mener lektor Therkel Stræde fra Syddansk Universitet, der er en kender af tysk samtidshistorie. Robert Kempner, en af anklagerne ved

DEN RETLINEDE JURIST

■ Fritz Bauer (1903-1968). Tysk økonom og jurist. Studier i Heidelberg, München og Tübingen. Medlem af det socialdemokratiske SPD 1920. Retsassessor i Stuttgart 1930.

■ Arresteret af Gestapo og indsat otte måneder i koncentrationslejr, derefter afskediget 1933.

■ Flugt til Danmark 1935, arbejde som korrespondent og i Prisdirektoratet. Videre flugt til Sverige 1943, udgiver af socialdemokratisk avis sammen med Tysklands senere forbundskansler Willy Brandt.

■ Igen bosat i Danmark og arbejde i Prisdirektoratet 1945. Hjemkaldt som leder af landsretten i Braunschweig 1949.

■ Generalstatsadvokat for delstaten Hessen i Frankfurt 1956. Initiativtager til krigsforbrøderprocesser 1952 og 1963. Muliggjorde det israelske efterretningssvæsen Mossads pågribelse af Adolf Eichmann, der siden blev dømt og henrettet som skyldig i massemordet på jøder under Anden Verdenskrig.

■ Fundet død i sit badekar 1968, angiveligt som følge af selvmord.

at få fodfæste i Danmark syntes uovervindelige,« hedder det i et 500 sider værk om Bauer, der udkom

ter Krystalnatten 1938, da jøder blev korporligt angrebet og deres ejendom ødelagt, blev han desperat. Han gik op til Danmarks »unge justitsminister« og anmodede om, at forældrene, hvis de ikke kunne komme til Danmark, i det mindste fik lov at bosætte sig i Grønland. »Han kiggede længe på mig,« huskede Bauer og var »for-skækket, for han var aldrig kommet på den idé, at nogen ville til Grønland.« Ministeren (formodentlig K. K. Steincke, selv om denne med sine 58 år næppe kan beteges som ung) var rystet over »ordet Grønlands« og Bauers erklæring om, at han hellere ville have forældrene i kulde, men i live, end at de måtte afvente skæbnen i Tyskland. »Jeg fik tilladelsen med det samme, og andre fik den også. For pludselig havde den danske regering mærket, at vi ikke overdrov.«

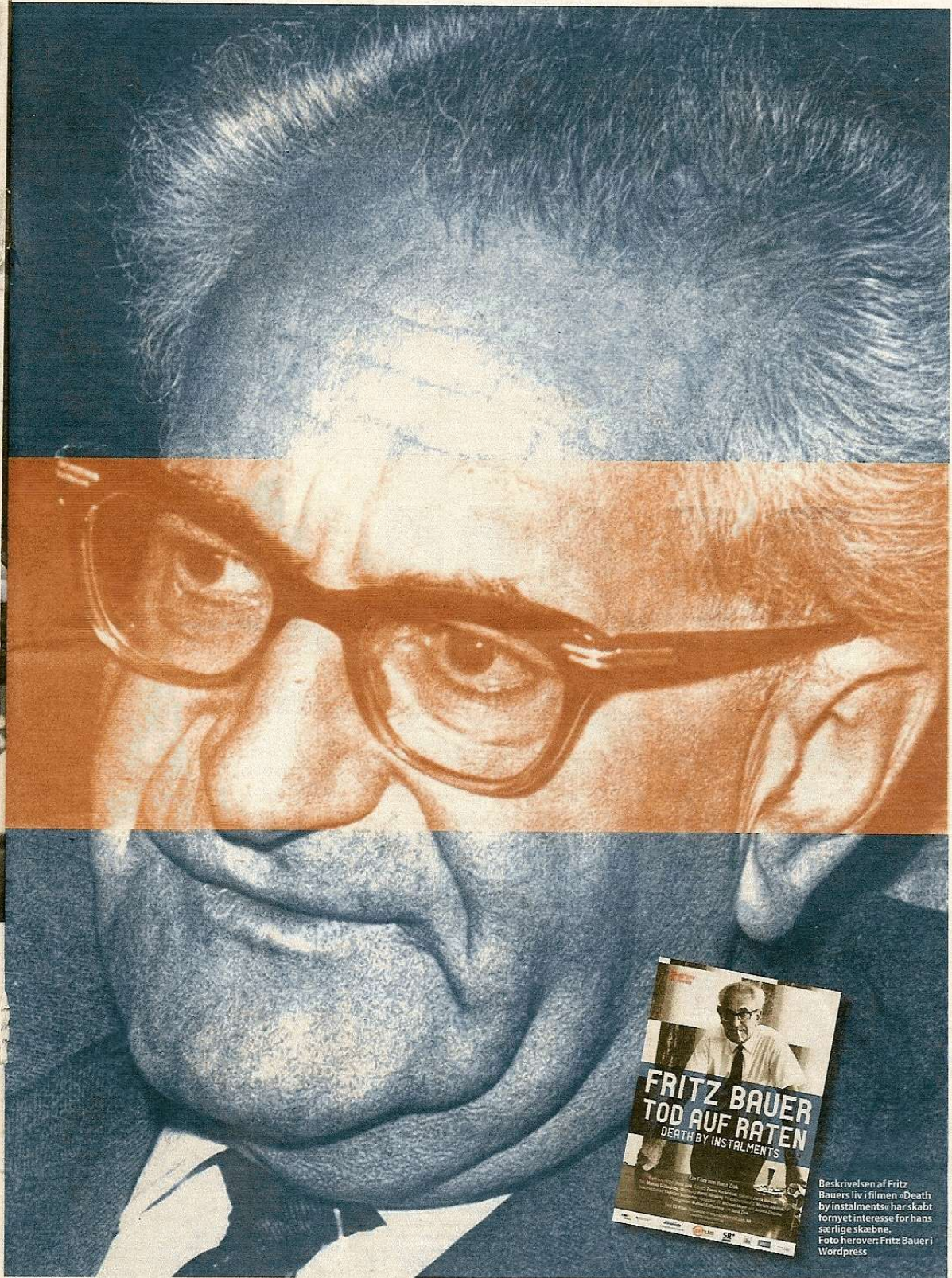
Bauer havde i mellemtiden bygget en tilværelse op i Danmark, om end den var skrøbelig. Han havde fået ansættelse i Prisdirektoratet 1940 og giftede sig med en dansk kvinde, hvilket muliggjorde, at han, der i mellemtiden var blevet statsløs, kunne få dansk statsborgerskab. Ægteskabet byggede øjensynligt mere på ven-skab end traditionel kærlighed. Da Tyskland besatte Danmark samme år, måtte han gå under jorden, men Gestapo fandt ham i Slagelse; Bauer sad kort tid i Vestre Fængsel og der-

ler i filmen spørgsmålet om, hvorvidt Bauer måske blev myrdet. Der er rigeligt med indicier i den retning, og der er lige så mange, som kunne tyde på et selvmord eller en medicinforgiftning.

Bauer bevarede sit danske statsborgerskab til det sidste ved siden af sit genvundne tyske, fortæller Ziok, åbenbart som en slags forsikring, hvis han igen måtte flygte. »Han vidste, at han altid kunne komme tilbage til Danmark. Hans død udløste store neoktologer i danske aviser. Berlingske Tidende kaldte ham »en af tysk demokratis store forkæmpere, en af Hitler-regimets modigste og mest ihærdige modstandere«. I information blev han af den navnkundige chefredaktør og tidligere modstandsmand Børge Outze omtalt som »tyske krigsforbrøderes værste fjende«. Mange gamle nazister fik høje ordener i forbundsrepublikken, Bauer blev aldrig dekoreret. Mere end fyrrer år efter hans død bliver i det mindste hans navn igen en smule kendt. Hans tilhængere vil kalde det retfærdighed.

michaelkuttner@yahoo.de

»Fritz Bauer. Tod auf Raten«. Film af Ilona Ziok. Internet: www.fritz-bauer-film.de
Irntrud Wojak: »Fritz Bauer. Eine Biographie«. Verlag: C. H. Beck, München.

Beskrivelsen af Fritz Bauers liv i filmen »Death by instalments« har skabt fornyet interesse for hans særlige skabne. Foto herover: Fritz Bauer i Wordpress